

DE VROEG-MIDDELEEUWSE PORTUS TE ENAME

Van 1942 tot 1946 ondernam A.L.J. Vande Walle te Ename opgravingen op een langs de Schelde gelegen terrein (fig. 91) waar tot het einde van de XVIII^{de} eeuw de gebouwen van de Sint-Salvatorsabdij stonden⁽³³⁾. Met de stichting van deze abdij in 1063 demilitariseerde de Vlaamse graaf Boudewijn V de zone waar de Duitse keizer Otto II ca. 974 een *castrum* oprichtte als steunpunt voor de grensverdediging van Lotharingen. Rond dit *castrum* had zich vrij spoedig een belangrijke *portus* ontwikkeld. Het feit dat naast de

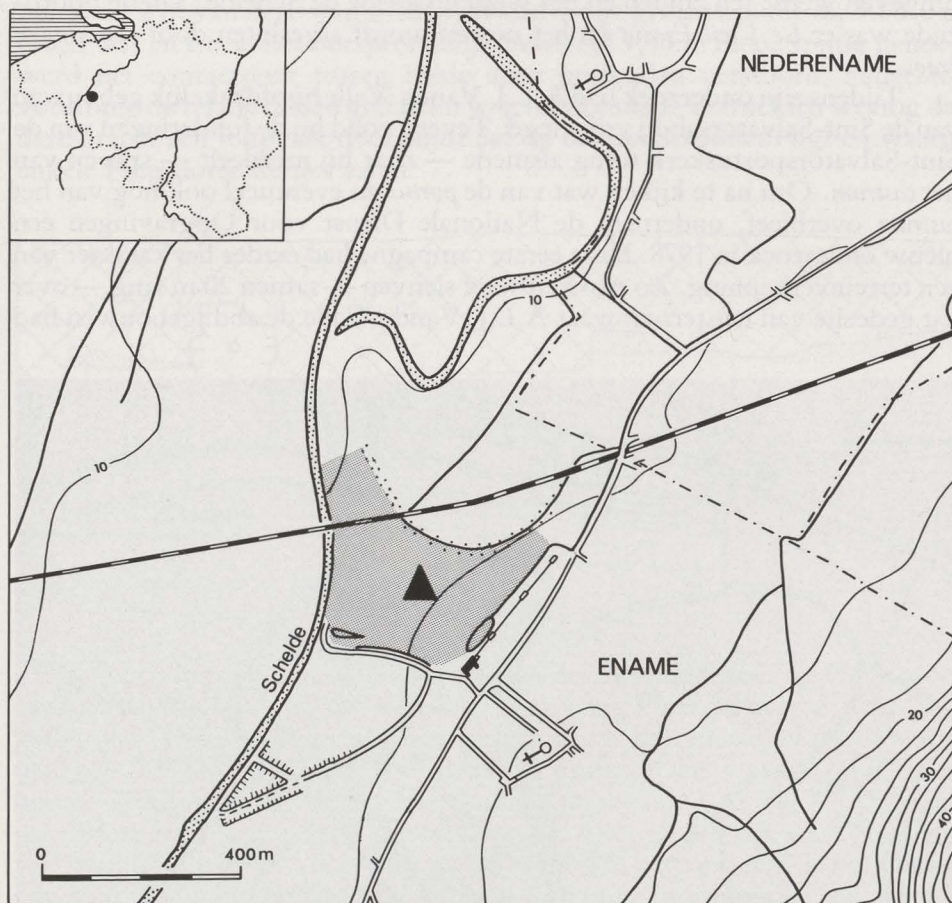

Fig. 91. Situatiekaart.

³³ A.L.J. VANDE WALLE, Historisch en archeologisch onderzoek van het portus Eename, *Hand. Maatsch. Gesch. Oudheidk. Gent* II, 1945, 37-51; ID., De archeologische opgravingen te Eename, *Cult. Jaarb. Prov. Oostvlaanderen* I, 1947, 231-307.

blootgelegd. We stelden hierbij vast dat onder de afbraaklagen nog een interessant stratigrafisch beeld bewaard bleef.

Als oudste spoor was in de moederbodem, die uit zandleem bestaat, een paalgat (fig. 93, 1) uitgegraven. Het werd doorsneden door een zandige laag (fig. 93, 2) die in een uitdieping van het terrein afgleed. In deze uitdieping, die nog met een andere zandlaag gedeeltelijk was opgevuld, had men, over een strook van ongeveer 2 m breedte, platte Doornikse kalkstenen vrij dicht tegen elkaar neergelegd (fig. 93): op deze wijze bekwam men als het ware een primitief wegdek. De zandige lagen onder de Doornikse kalkstenen bevatten enkele Pingsdorfscherven alsmede fragmenten van lokaal grijs aardewerk o.a. met schuin hoogopstaande rand en met rolstempelafdrukken versierd. Op ongeveer 2 m van deze weg sneden we een droge gracht aan die ca. 5,80-6 m breed was en t.o.v. het oorspronkelijk maaiveld 1,35 m diep. Spijtig genoeg werd het contactpunt tussen beide door grafkuilen verstoord, zodat we voorlopig de relatie tussen gracht en weg niet kennen. Vermelden we nog dat deze gracht een loopvlak doorsnijdt dat op de moederbodem ligt en waarin enkele Pingsdorfscherfjes zaten.

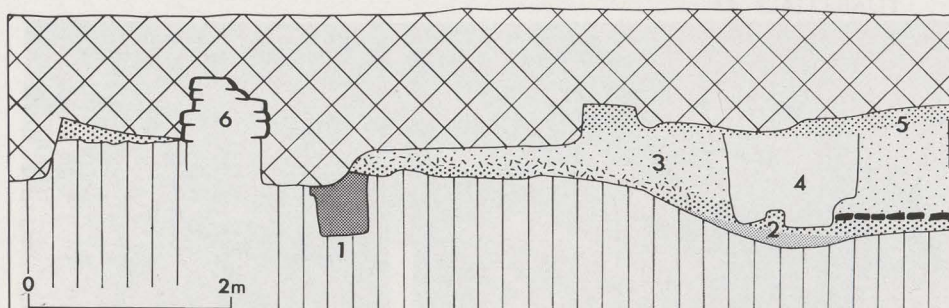

Fig. 93. Uittreksel uit de profieldoorsnede.

Op een bepaald ogenblik stortte men nivelleringslagen (fig 93, 3) over alles heen en werden in dit pakket graven aangelegd. Ze waren west-oost gericht en van het antropomorfe type waarbij de kuil onderaan tot de vorm van het lichaam versmalt. We troffen 1 grafkuil aan waarin 2 personen neergelegd waren (fig. 93, 4). Een zandige grijsbruine laag (fig. 93, 5) overdekte deze zone toen ze als begraafplaats niet meer in gebruik was. Naar alle waarschijnlijkheid staat deze nieuwe nivellering in verband met de oprichting van de abdijgebouwen waarvan we de grondvesten terugvonden (fig. 93, 6).

Hoewel de onderzochte oppervlakte beperkt was en de sporen die we terugvonden slechts een vertrekpunt voor verdere opgravingen vormen, kunnen we toch een evolutie zien in de opbouwgeschiedenis van het site. De oudste elementen — paalgat, loopvlak, weg, gracht — staan met bewoning in verband. Dan wordt deze sector genivelleerd en als begraafplaats gebruikt om in laatste instantie door de abdij overbouwd te worden.

Voor de datering van deze fasen beschikken we momenteel over te weinig gegevens. Toch maken de bovenvermelde scherven die we onder de Doornikse kalkstenen vonden, het niet onwaarschijnlijk dat de oudste woonsporen tot de XI^{de} eeuw teruggaan. Een belangrijk gegeven is dat deze sporen zich bevinden op een zandlemige verhevenheid die thans nog in het microreliëf zichtbaar is maar die, zoals we konden vaststellen, tijdens de oudere bewoningsfasen van het site beslist en uitgesprokener karakter vertoonde.

Uit enkele sleuven bleek nu dat ten oosten en ten zuiden van deze verhevenheid een gracht gestoken was. In de doorsnede die we erdoor maakten, was ze ongeveer 13 m breed en t.o.v. het huidige maaiveld 3,30 m diep. Ze was gevuld met donker blauwgrijze klei waarin mosselschelpen, houtskoolbrokjes en enkele grijze scherfjes voorkwamen.

Naar de buitenkant van de gracht toe bleven de resten van een rij palen, dicht tegen elkaar ingeheid, bewaard. Ook achter de gracht, maar verder van elkaar verwijderd, troffen we de restanten van enige palen aan (fig. 94).

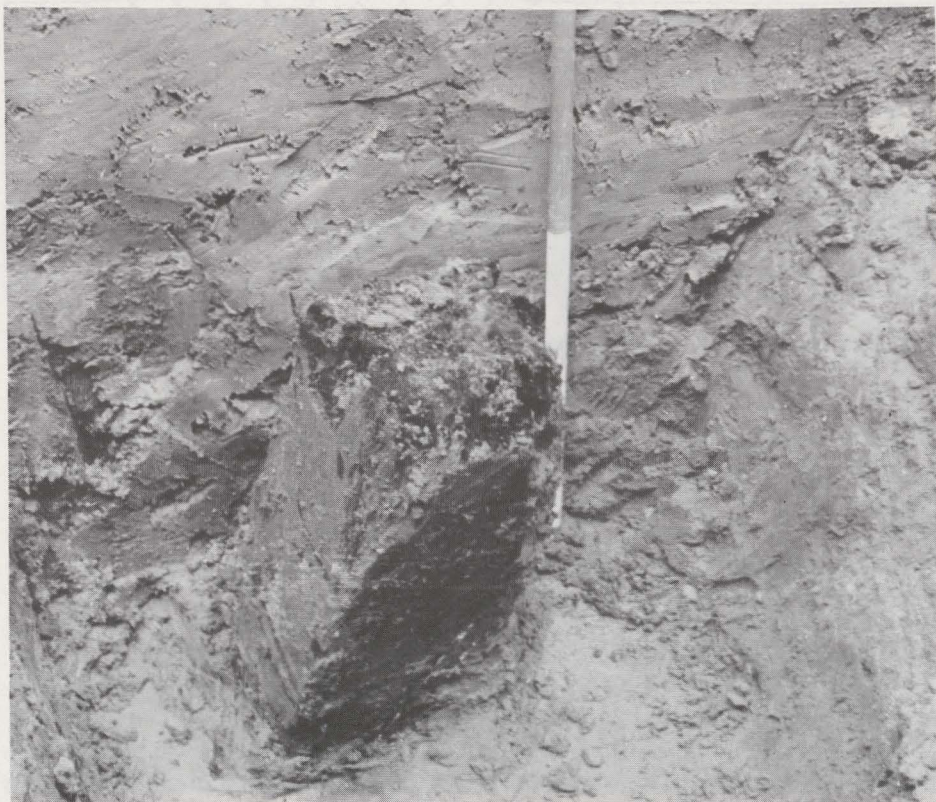

Fig. 94. Eén van de palen onder het alluviaal kleipakket.

De ligging van deze gracht vinden we b.v. terug op de copie van de kaart van 1661 (fig. 92 — met streepjes aangeduid). Op dat ogenblik bestond ze evenwel niet meer over haar oorspronkelijke breedte. De sleuven wezen immers uit dat een gedeelte overdekt werd met alluviale, zandige klei tijdens overstromingen tegen bovengenoemde verhevenheid afgezet. Op een bepaalde plaats bereikte het kleipakket maximaal 3 m hoogte. Hierin troffen we naast tegels en scherven van lokaal aardewerk ook Pingsdorf- en Andenne-
waar aan. Het gevonden materiaal dateert van het einde van de XI^{de} tot de XIV^{de} eeuw. Voor de datering zelf van de gracht zijn deze scherven evenwel weinig bruikbaar daar ze door overstromingen meegespoeld werden. Het is dan ook vooralsnog moeilijk te bepalen of de gracht, ja dan neen, in verband staat met de oudste bewoning op de verhevenheid waarrond ze zich bevindt.

Blijkbaar moet men na de overstromingen dit alluviaal pakket tot agrarische doeleinden gebruikt hebben want op de zandige klei ruste een donker bruingrijze teeltlaag van ongeveer 0,50-0,80 m dikte. Dat de abdij zich tenslotte ook over een gedeelte van de alluviale grond uitbreidde, toonden de grondvesten van een gebouw aan die we er bovenop aansneden.

D. CALLEBAUT